

Јована Љ. Шћеновић*

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

О МАМИКАМА – СТАРА РЕЧ С НОВИМ ЗНАЧЕЊЕМ**

Новоречје, 2026, бр. 14.

Тема рада јесте анализа лексеме *мамика*, односно семантичка анализа грађе прикупљене методом анкетирања, као и података са друштвених мрежа, такође, и података добијених са различитих веб-портала са српским доменом веб-корпуса Serbian Web Corpus PDRS. Циљ нам је да опишемо ново значење постојеће речи са некада само афирмативним значењем, као и да истражимо језик друштвених медија, анализирајући употребу ове лексеме.

Кључне речи: неологизми, мамика, језик друштвених медија, српски језик.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

У раду ћемо дати семантичку анализу лексеме *мамика* и приказати нова значења ексцерпирана кроз примере употребе корпуса прикупљеног методом анкетирања, ексцерпцијом грађе из објава са друштвених мрежа, али и података добијених са различитих веб-портала са српским доменом веб-корпуса Serbian Web Corpus PDRS. Лексема *мамика* обрађена је у Речнику САНУ као а. *назив одмила који новодоведена млада, невеста даје старијим женама у породици* и б. *мама, мајка*. Прво значење дато је са квалификатором покрајински, док уз значење под б. стоји квалификатор разговорни. Данас би се за значење под а. могло додати и да је застарело значење, ниједан пример употребе нисмо пронашли, док ћемо значење под б. детаљније анализирати.

НЕКОЛИКО РЕЧИ О ЛЕКСЕМАМА *МАЈКА*, *МАТЕР*, *МАТИ*

Лексема *мајка* је полисемантична реч и РМС наводи пет реализација ове лексеме. Примарно значење лексеме *мајка* је 1. она што је родила оних које је родила; фиг. оно од чега друго што потиче; 2. (мајка) назив од-

* jovana.dimitrijevic@isj.sanu.ac.rs; ORCID: 0000-0002-2832-2752.

** Овај рад је финансирао Министарство за науку, технолошки развој и иновације Републике Србије према уговору број 451-03-66/2024-03/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

мила за бабу (унучићима) и за свекрву или старију жену уопште; 3. фиг. особа која штити и помаже: ђачка, сиротињска ~; 4. фиг. (често уз речи: земља, домовина, отаџбина и сл.) хранитељка, родитељка; 5. (само дат. мајци) у емоционалном говору за појачавање исказа: заиста, сигурно. У Речнику САНУ забележено је пет семантичких реализација ове лексеме и седам подзначења у оквиру главних: 1. жена у односу на дете, децу коју је родила; 2. а. једина плодна женка међу пчелама, матица б. матична биљка; 3. фиг. особа која има заштитнички, родитељски однос према некоме, која се племенито, хумано односи према некоме; 4. фиг. она која је извор животних добара, која храни, хранитељка, родитељка; 5. фиг. основ нечега, оно на чему се нешто заснива, темељи. Такође, забележен је и велики број израза.

У Етимологијском рјечнику хрватскога или српскога језика Петра Скока налазимо: мати, матере, индоевропски, балтословенски, прасловенски *mater*. Потврђује се исти суфикс -тер као у *pater*, *frater*.

Док лексема *мајка* припада стилски неутралном пољу, у савременом српском језику реч *мати* и *матере* употребљавају се најчешће у стилски обојеним контекстима, у псовкама, или религиозним текстовима (Ђуровић 2023: 73), а висока друштвена позиција мајке потврђује се лексемом *мати* у значењу старешина женског манастира, игуманија. Родољубиви модел стереотипа *мајке* реализован је захваљујући традиционалним симболичким формулама: мајка Србија, мајка земља, мајка домовина. (Ристић–Слијепчевић 2013: 233). Гортан Премк сматра да су ретка сродничка имена која у свом садржају имају и експресивну сему, „као резултат колективне експресије“ (Гортан Премк 1997: 41–42). Од овога одступају именице мајка, сестра, свекрва у чијем су се семантичком садржају развиле и неке друге семантичке компоненте формиране на темељу „општег схватања о квалитетима, о вредностима тих појмова“, тј. колективне експресије (1997: 22).

У раду *Деривационо гнездо лексема мајка и мати/матер (творбено-семантичка анализа)* С. Ђуровић издваја деминутиве са хипокористичним значењима настале продуктивним моделом творбе, неки од њих су: *маја*, *мајкана*, *мајкица*, *мама*, *мамinka* и *мамица* (2023: 79), не наводећи лексеми *мамика*.

О АРХЕТИПУ МАЈКЕ

Сваки језик на свој начин рашчлањује свет, тј. поседује сопствени модел концептуализације стварности, па због тога можемо рећи да и говорници сваког језика имају сопствену слику света, те сваки говорник има задатак да организује садржај свога исказа у сагласју са колективном сли-

ком света (Драгићевић 2010: 12). Архетип мајке је један од најзначајнијих архетипа како у психологији појединца, тако и човечанства.

Примарно значење лексеме мајка је „родиља“ – „она која рађа“, тек у изведеници мајчинство наилазимо на примарно значење „она која брине, храни, васпитава“. Ово значење је у свести просечног говорника повезано са лексемом мајка и доприноси извођењу њених секундарних значења. Ако применимо модел семичке или компоненцијалне анализе на лексему мајка у основном денотативном значењу добићемо као резултат: а) „она која рађа“ – архисема, б) „она која је у односу са дететом“ диференцијална сема; в) „она која се поштује“ – диференцијална сема. (Русимовић 2023: 135–136).

О ЛЕКСЕМИ МАМИКА

Лексема *мамика* обрађена је у Речнику САНУ као а. назив одмила који новодоведена млада, невеста даје старијим женама у породици и б. мама, мајка. Прво значење дато је са квалификатором покрајински, док уз значење под б. стоји квалификатор разговорни.

Лексичке иновације у виду оказационализама имају своје карактеристике и то: јединственост, нарочите функције као што су концентрација информација, посебни стилски ефекти, као и попуњавање лексичких празнина; зависе од ситуационог контекста; одступање осим на творбеном нивоу могуће је и на фонолошком, морфолошком и семантичком нивоу; такође и нелексикализованост (Томашикова 2008: 248). Оказационализми настају након једнократне употребе или ретке употребе, али са одређеном сврхом и у одређеном ситуационом контексту (Русимовић 2023: 114).

Из комуникације на друштвеним мрежама или форумима, бележи се лексема која није стилски неутрална и јавља се у неколико различитих значења у зависности од контекста, реч је о лексеми *мамика*. Иако потиче од основе мам- и претпоставили бисмо да има значење мама, мамица од мила, афирмативно, у питању је лексема са пејоративним значењем. Грађа је ексцерпирана методом анкетаирања, али као извор грађе за овај рад послужили су и различити веб-портали са српским доменом, као и веб-корпус Serbian Web Corpus PDRS.

ГРАЂА СА ВЕБ-ПОРТАЛА И ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА¹

Доста примера забележено је на мрежи Х, некадашњем Твитеру. Неки од њих су:

¹ Сви примери су задржани у оригиналу, писмом којим су и писани, са свим граматичким, правописним и стилским грешкама. Примери су раздвојени ;.

Danas sam čula od mamika da se dete ne šiša do krštenja. Pitam što, pa kao prvi pop treba da krštenju da mu ošiša kosu. 2022.godina jbt; Evo u vrtičkoj viber grupi mamike napale vaspitačicu što je najkulturnije napisala da 20:30 nije vreme za pitanja i odgovore, dakle, da li ste normalne i šta radite na slobodi, čavkurine jedne nevaspitane; Ispisaću dete iz škole, majke mi. Mamika priprema docek učiteljici. Ne znam kako se suzdržavam da joj ne napisem „gdjo vi ste idiot!“; Eno mamike Novosađanke na Fejsu su se uvredile jer im je moja koleginica ukazala na činjenicu da su nepismene. Zato što je potpuno normalno biti nepismen, ko si pa ti da me prozivaš? Ne shvataju da je sramota biti nepismen, a glumiti ne znam kakvu društvenu komponentu; Vrtičke mamike su napravile drugu viber grupu bez vaspitačica gde pišu da nije u redu da deca stalno imaju za domaći da usvinje pola kuće zaboga da je nešto instagamično pa i ajde ali ovako nema smisla; мамике молим вас јел има нешто за прање стаклене туш кабине да не остаје каменац, нешто као цилит бенг само да не смрди тако сипће стон такође смрад; Samo da prezivimo ove moderne mamike iz viber grupa; Da bi oživele tu idiličnu sliku koju kreiraju po Instagramu i Fejsbuku, verovatno imaju neke super moći, mnogima nepoznate.

Сви забележени примери су са друштвене мреже X, некадашњег Твитера. Од осам забележених примера у седам употреба лексеме *мамика* служи да обележи одређени тип мама, које обично имају своје непоколебљиве ставове у васпитању, а осуда и критика долазе од других мама које учествују у школовању, одрастању са њиховом децом. Један пример односи се само на комуникацију која нема негативан призив, већ се лексема *мамика* служи за (неутрално) обраћање.

Примери са Reddit-а везани су углавном за домен друштвене мреже Инстаграм и поимање *мамика* које су на њој.

Ova dalabu je verovatno najjezivija mamika na instagramu; E sad su tu mamike... ja ludim... mamike umiru od smeha; Meni je ona možda jedina insta mamika koja deluje ок; Je l' su i vama jezive influens mamike?

Ретки забележени случајеви када смо наилазили на примере са неутралном, ређе позитивном конотацијом лексеме *мамика* јесте приликом употребе на групама које служе новим мамама, или приликом међусобне комуникације мама. Тада једне друге ословљавају управо овом лексемом. У наставку наводимо и исечак из једног интервјуа.

Ivana Rašić Trnčić, poznatija kao Sajsi MC gostovala je u prvoj epizodi novog serijala JOJ MAJKO gde se osvrnula i na fenomen mamika.

Ne želim da pežorativno govorim o mamikama. Mislim da su mamike jedna sila koja ima dosta potencijala. Koristi se to u negativnom kontekstu, ja sam odmah znala da ja to ne želim. Mislim, ja sam sada deo te ekipe, tako da to mora da je najjača ekipa. Da mi nije pomoći nekih mamika, stvarno ne znam gde bih bila. Prvenstveno, za početak, moje mamike, pa onda sve druge“, rekla je ona.

Дакле, у комуникацији мајки, ова лексема служи за ословљавање, дозивање, обраћање и нема негативан призвук, неутрална је.

ГРАЂА ПРИКУПЉЕНА АНКЕТОМ²

У анкети коју смо спровели, замолили смо да нам учесници одговоре на питање: *Како доживљавате некога ко је мамика? Да ли је позитивно или негативно значење?*

Позитивно значење и коментари анкетираних:

Мајка, стуб породице и највећи ослонац, позитивно значење; Симпатично, дечје, у том неком контексту; Приметила сам да је људи на мрежама користе у негативном контексту, али мени није тако обојена. Све што је изведено од именице мајка, мени је лепо; Нисам чула за реч мамика све док ме тако није назвао мој трогодишњи син. Мислила сам да је то једна од његових многобројних кованица. Тако да овој речи дајем велики плус; Чула сам можда неколико пута да неко за неког каже да је мамика и увек је било за жене које имају између 40 и 50 година (некад и више) а изгледају као да су у раним 30им и имају тај неки вајб доминантне, моћне жене (у позитивном смислу). Може да буде мајка, а и не мора. Више је као позитивна реакција на њено целокупно држање и енергију; Нисам чула јако дуго тај израз и изненађена сам да се данас користи са негативном конотацијом. У Војводини се генерално речи са ка на крају користе као речи од мила, негде ми навире из сећања из детињства да је неко тако звао своју баку, мамину маму, која је била стуб куће, можда најближе објашњење мама над мамама. Мени изазива позитивну реакцију. + Израз мамике није променио своје значење, променило се друштво и систем вредности, оно што је некад било за поштовање сад се исмева и критикује. Свиђа ми се израз Алфа маме, то је управо то.

Шест анкетираних навело је да је чуло за лексему *мамика*, и да је употребљавају, односно доживљавају као лексему са афирмативним значењем.

Први пут су за лексему чули приликом анкетирања и њихови коментари:

Први пут чујем ту ријеч, али ми је прва асоцијација била „мамси-та“ у суштини моћна, млада мама која је успјешна у свом послу; Имам осећај да нема везе са мајком и да има неко негативно значење; Не знам шта је мамика; Први пут чујем ту реч. Као и свака и ова ми је пре свега неутрална. Можда је кренем користити јер ми се на први поглед свиђа и лепо звучи; Нисам чула за овај израз раније, па сам прогугала. Гугл каже да је то израз за мајку одмила, а онда испод гомила линкова ка разним пор-

² Анкета је спроведена током марта 2026. године на узорку од 31 испитаника различите старосне и образовне структуре. Највећи број су биле испитанице старосне доби од 30 до 40 година, све пореклом из Србије.

талима са анализом термина у врло негативном контексту, углавном везано за вајбер маме које знају све боље од свих.

Пет анкетираних до сада није чуло за лексему, али нам је интересно да их је анализа и питање у склопу анкете подстакло на детаљније истраживање о овој речи.

Негативно значење и коментари анкетираних:

Јој, ја се јежим! Мамике носе торбе и капе са натписом МАМА; мајке за Инстаграм; Стекла сам утисак да је користе жене кад хоће да се наругају другим женама; Мамика је неко ко зна колико поена је добио на контролном мали Данило из 8-1. Иако њен мали Оги иде у 8-3. Јако се оптерећује што јој син ове године није председник одељења; Нека „луда мама“; Јако ме нервира та реч. Иако је многи користе у позитивном смислу тепања, ја је разумем негативно; То су оне маме увек скоцкане, све знају, све постижу. Назив ми има хумористичан призвук; Негативно, маме из парка које су „савришене“ мајке, гласне, доминантне, све знају. Мада лично ми има неутрално значење, мама која иде у паркиће и ради „мамеће“ ствари; Оне што сликају ђачке књижице, све петице, мамин понос, а дете други разред; Минуштина, пренапорне, театралне жене са искривљеном сликом мајчинства; Искључиво негативно. О семантици усмено; Оне које све знају најбоље, чија су деца без мане, и другима замерају све; Све о свему зна и несебично дели нетражене савете, има све мамеће што постоји; Инстаграм мама; Погрдан назив за особу која је идентитет мајке претворила у једини свој идентитет и то покушава да нам наметне као своју специјалност или експертизу; Мамика је млада мајка (најчешиће из Новог Сада/Војводине), ситуирана, одевена по последњој моди, пуних уса-на (урађених), надограђених ноктију и трепавица, која решења за изазовне ситуације (које мајчинство носи са собом) тражи на друштвеним мрежама, полемишући у групама; Не користим тај израз. Разумео сам да се односи на жену која претерано и некритички ставља у центар себе, своје дете и своје мајчинство. Најчешиће се помиње у групи сличних. Наравно, носи негативно значење; Лично не називам никога мамиком јер сам видела да има негативно значење, а приметила сам да тако називају маме које су дежурне рецимо у родитељским Вибер групама и све знају (читај: имају надмене и надобудне коментаре на питања других чешиће него корисне) и оне које мисле да њихова деца заслужују из неког разлога посебан третман у односу на друге; У Мокрину/Кикинди употребљава се у пежоративном значењу; синоним је речи „мамичка“ (жена која прекомерно угађа деци; најчешиће мајка већ одраслог сина, о ком и даље претерано води рачуна, чак и онда кад је ожењен и има сопствену породицу; Немам појма, Мене подсети на оно кад Феми смета да је Евица зове „мајко“, па онда предлаже модерне називе „мамица, мамикен“. Онда ми вуче на негативно; Крајње негативно, прва асоцијација су ми модерне маме са друштвених мрежа које паметују о свему и свачему и које су склоне осуђивању мајки које се не

понашају као оне. На пример, осуђују мајке које детету дају дохрану, купују кашике, ако дете иде у вртић и слично...

Двадесет анкетираних чуло је за лексему *мамика* искључиво у пејоративној употреби, везујући је за маме које неретко савете о мајчинству дају на друштвеним мрежама (најчешће на Инстаграму), а интересантно је да су одређени одговори чак и осликали како физички замишљају некога ко је *мамика*, па чак и геолокацијски дефинисали.

ГРАЂА СА КОРПУСА SERBIAN WEB CORPUS PDRS 1.0

Pa sta je ovo ,ništa se ne desava, duple mamike gde ste????!!! Ja sam sada usla u 25 nedelju, obim stomaka mi je 105, ugojila sam se 9 kg!!!! Kao u prošloj trudnoći u 8 mesecu,sa jednom bebom!; Mamike, ajde neka još neko napiše odgovore, ako vam nije problem. Hvala!; Mamike kako ste se vi borile sa prehladom beba, kada su tako male Ne sikiraj se, bolje, ako vec mora tako, da doktori prate tvoje stanje i kako su bebece ... mamaviki sam ocekivala ovih dana da se javi ... Kod nas istovremeno i sve novo; Vidim ovde se našao svako da prosvetarima kapu kroji, pa nećemo tako mamike i tatike . Kolege, na ulice . Nema više šale, ovo je sve prevršilo meru . Ajmoooo, da se kaže kad i gde i dolazimo; Budicu pazljiva ! naravno da su sve bebe prelepe . bravo za mamike i bebike htela bih da izdvojim jednu zbog tog diiivnog pogleda, jooooј Ne smem više ulaziti u ovu temu dok sam trudna Sva se raspilavim i krenu mi suze na oči od miline; Mamike, kada ste počele da dajete deci barenu papriku?; Mamike kako ste se vi borile sa prehladom beba, kada su tako male.

Сва прикупљена грађа са Веб-корпус Serbian Web Corpus PDRS 1.0, осим једног примера³, јесте са веб-портала Рингераја.рс, који је посвећен трудноћи, темама родитељства и чији су корисници управо маме. Претпостављамо да је употреба лексеме *мамика* почела са оваквих портала, али да се након тога проширила на друштвене мреже, пре свега на Инстаграм, на ком је много налога усмерених ка темама родитељства, а затим и на мрежу Х, при чему развија ново, пејоративно значење, што нам је потврдио и велики број коментара добијених анкетавањем.

На основу уверења и представа целе језичке заједнице у српском језику стереотип мајке је она која је топла, нежна, пожртвована, несебична, племенита, окренута ка деци, она која умањује своје заслуге и залагања, док је унутар лексеме *мамика* она мајка која је окренута ка својим личним постигнућима и успесима детета, или деце кроз призму свог (како другима намеће) неприкосновеног васпитања и залагања. Ако применимо модел компоненцијалне анализе на лексему *мамика* у основном денотативном

³ У питању је овај пример: *Vidim ovde se našao svako da prosvetarima kapu kroji , pa nećemo tako mamike i tatike . Kolege , na ulice . Nema više šale , ovo je sve prevršilo meru . Ajmoooo , da se kaže kad i gde i dolazimo.*

значењу добићемо као резултат: а) „она која рађа“ – архисема, б) „она чији је фокус превасходно на сопственој презентацији мајчинства“ диференцијална сема; в) „она која се доживљава као нападна и наметљива“ – диференцијална сема. Још једна лексема, која има и пејоративнији призвук од анализиране *мамике* јесте *немајка*. Немајка нема значење „лоша мајка“, већ „несавршена мајка“, жена која је под притиском различитих концепата материнства у изазовима савременог друштва, а са узорима традиционалним (Русимовић 2023: 146), она такође истиче да „савремено доба, запосленост мајке или њена самохраност јесу контексти који доприносе новим или измењеним значењима лексеме мајка“ (2023: 147). Чим нешто одступа од устаљених друштвених норми и патријархалних образаца, неретко бива обележено и у језику, што потврђују и лексеме *немајка* и *мамика*.

ЗАКЉУЧАК

Мамику бисмо условно могли назвати интернет-пејоративом. Под овим термином подразумевамо лексему чије је пејоративно значење формирано и проширено првенствено у дигиталном комуникационом простору. Од нечега потенцијално симпатичног, безазленог, насталог од основе мам- и суфикса -ика помоћу ироније добили смо стереотип и виђење мама са друштвених мрежа. Грађа је прикупљена методом анкетирања, али и истражујући друштвене мреже и веб-портале. Дакле, лексема *мамика* у савременом српском језику, и пре свега, комуникацији на друштвеним мрежама има углавном изразито пејоративну конотацију и означава стереотипни лик „младе мајке која и другима намеће своју неретко непостојећу стручност и кредибилитет“. Значење до ког смо дошли није потврђено у поменутим лексикографским изворима РМС, РСАНУ, већ је настало социolingвистичким процесима карактеристичним за дискурс дигиталних медија, односно друштвених мрежа. Дакле, означава мајке које се у дискурсу друштвених мрежа представљају компетентније и успешније од других, које деле савете и када им савете нико не тражи и чије је родитељство без грешке. Уколико би требало да је дефинишемо, *мамика* је млада мајка присутна на друштвеним мрежама, која има претерано такмичарски став према другим мајкама, а која уједно све зна боље од њих. Неутрално поимање лексеме *мамика* јесте унутар међусобне комуникације мајки, најчешће на форумима и порталима посвећеним родитељству. Уколико бисмо данас дефинисали одредницу *мамика* уз постојећу, наведену дефиницију под значењем б. из Речника САНУ, могли бисмо придодати и ово погрдно, односно пејоративно значење.

ЛИТЕРАТУРА

- Гортан Премк, Д. 1997. *Полисемија и организација лексичког система у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Драгићевић, Р. 2010: Р. *Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност.
- Ђуркин, В. 2023. Семантичко-деривациона гнијезда лексема мајка и отац. У: Милош Ковачевић (ур.). *Зборник радова Мајка у српском језику, књижевности и култури*. Андрићград: Андрићев институт, 95–121.
- Ђуровић, С. 2023. Деривационо гнездо лексема мајка и мати/матер (творбено-семантичка анализа), У: Милош Ковачевић (ур.). *Зборник радова Мајка у српском језику, књижевности и култури*. Андрићград: Андрићев институт, 71–95.
- ЕР 1971–1974: Петар Скок, *Етимологијски рјечник хрватскога или српскога језика*. Загреб: ЈАЗУ.
- Речник српскохрватскога књижевног језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, 1959–.
- Ристић С., Слијепчевић С. 2013. Етнолингвистичке информације у дескриптивном речнику (на примерима лексема дом, домовина / отаџбина и мајка). У: Л. Крумова-Цветкова, Д. Благоева, С. Ђуровић (ред.), *70 години Българска академична лексикографија*. Софија: Българското лексикографско дружество, Секција за българска лексикологија и лексикографија при Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, БАН, 231–237.
- Русимовић, Т. 2023. Стилска и употребна вредност лексеме мајка у српском језику, У: Милош Ковачевић (ур.). *Зборник радова Мајка у српском језику, књижевности и култури*. Андрићград: Андрићев институт, 129–151.
- Томашикова, Т. 2008: *Okkasionalismen in den deutschen Medien*. У: Bočák, Michal; Rusnák, Juraj (ur.), *Médiá a text II*. Prešov: Prešovská univerzita v Filozofická fakulta, 246–256.

Jovana Šćepović

(Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade)

ABOUT „MAMIKAS“ – AN OLD WORD WITH A NEW MEANING

Summary

The subject of this paper is the analysis of the lexeme *mamika*, specifically a semantic analysis of material collected through surveys, as well as data from social media and information obtained from various Serbian-domain web portals and the

Serbian Web Corpus PDRS. The aim is to describe the new meaning of an existing word that once carried only an affirmative meaning, as well as to explore the language of social media by analyzing the use of this lexeme.

Keywords: neologisms, *mamika*, social media language, Serbian language.